

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Undervisning i projekterande arbetssätt

Hur undervisning kan förstås i projekterande arbete med de yngsta barnen 1–2 år.

KURS: *Examensarbete, 15 Hp*

PROGRAM: *Förskolläraryrket*

FÖRFATTARE: *Madeleine Fablstråle, Karin Wallin*

EXAMINATOR: *Karin Alnervik*

TERMIN: *HT/ 2018*

JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Education and Communication

Examensarbetet 15 hp
Förskolläraryrket
HT/2018

SAMMANFATTNING

Madeleine Fahlstråle, Karin Wallin

Undervisning i projekterande arbetssätt

- Hur undervisning kan förstås i projekterande arbete med de yngsta barnen 1–2 år.

Teaching in projecting working method.

- How teaching can be understood in project work with the youngest children 1-2 years.

Antal sidor: 29

Abstrakt

Syftet med vår studie är att bidra till kunskap om vad undervisning i förskolan kan innebära och hur undervisning kan förstås i projekterande arbetssätt med de yngsta barnen. Syftet undersöks genom våra fyra frågeställningar som handlar om vilka faktorer som påverkar förskollärarnas val och hur de resonerar när de planerar sin undervisning i ett projekterande arbetssätt, vilka möjligheter till lärande barnen ges samt hur förskollärarna uppfattar undervisningsbegreppet i ett projekterande arbetssätt. Vi vill bidra till forskningen samt utmana och utveckla tänkandet kring undervisning i projekterande arbetssätt.

Det är en kvalitativ studie utifrån en minietnografisk ansats. Data har samlats in utifrån semistrukturerade intervjuer med verksamma förskollärare, samt videoobservationer i verksamheten. Materialet har transkriberats och analyserats med fokus på forskningsfrågorna för att leda fram till ett resultat. I bakgrunden framkommer tidigare forskning samt relevanta begrepp. I resultatet framkommer det att undervisning är ett laddat begrepp som kan vara svårt att använda. Det blir tydligt att ett projekterande arbetssätt som undervisningsmetod möjliggör för ett sammanhängande och djupare lärande där det sker både planerad och spontan undervisning.

Sökord: Undervisning, lärande, projekterande arbetssätt, förskollärare

---

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte	3
Frågeställningar	3
Bakgrund	4
Undervisning	4
Projekt och projekterande arbetssätt	5
Reggio Emilia och projekt	6
Lärande	7
Tidigare forskning	8
Sammanfattning	11
Metod	11
Etnografisk studie	11
Urval	12
Genomförande	12
Analys och bearbetning	13
Tillförlitlighet	14
Etiska överväganden	14
Resultat	16
Faktorer och tankar som påverkar förskolläraarnas val vid undervisning i ett projekterande arbetssätt	16
Barns möjligheter till lärande i ett projekterande arbetssätt	17
Förskolläraarnas syn på undervisningsbegreppet i ett projekterande arbetssätt	19
Sammanfattning	20
Diskussion	22
Resultatdiskussion	22
Faktorer och tankar som påverkar förskolläraarnas val vid undervisning i ett projekterande arbetssätt	22
Barns möjligheter till lärande i ett projekterande arbetssätt	24
Förskolläraarnas syn på undervisningsbegreppet i ett projekterande arbetssätt	25

Metoddiskussion	27
Slutsats	28
Vidare forskning	29
Referenser	30
Bilaga 1	
Informationsbrev	
Bilaga 2	
Samtycke för vuxen till deltagande i studentforskning	
Bilaga 3	
Samtycke för minderårig att delta i studentforskning	
Bilaga 4	
Intervjuguide 1	
Bilaga 5	
Intervjuguide 2	
Bilaga 6	
Observationsverktyg	

Inledning

Förskolan står i ständig förändring och undervisning är ett nytt begrepp i förskolans värld. Enligt Skolinspektionens rapport (2016) används undervisningsbegreppet sällan i förskolan. Nilsson, Lecusay & Alnervik (2018) menar att för många inom förskolan kopplas undervisningsbegreppet till förmedlingspedagogik. Även Pramling Samuelsson, (2018) menar att forskning har visat att undervisningen lätt kan bli monologisk och att man bara talar till barnen istället för att föra en dialog med dem. Regeringen har beslutat om ändringar i förskolans läroplan som träder i kraft 1 juli 2019 (regeringskansliet, 2018). I de nya läroplansändringarna för förskolan lyfts undervisning fram i ett eget avsnitt. Ett sätt att arbeta med undervisning är tematiskt arbetssätt och i förskolans läroplan (Skolverket, 2016) står det att med ett tematiskt arbetssätt kan barnens lärande bli mångsidigt och sammanhängande.

Genom att vi själva är aktiva i ett projekterande arbetssätt som har stora likheter med tematiskt arbetssätt med inspiration från Reggio Emilia har det väckt vårt intresse att undersöka hur förskollärare tolkar och tillämpar undervisningsbegreppet i projektarbeten. Trots att undervisning i förskolan är ett högaktuellt ämne upplever vi en osäkerhet där förskollärare har svårt att definiera undervisning i samband med projektarbete. Förskolor som arbetar projekterande menar att barnen lär av varandra och att projekten ska utgå från barnens frågor och nyfikenhet vilket även Alnervik & Kennedy (2013) belyser. Vidare menar de att barnens processer blir utgångspunkten för vad som ska ske i nästa utmaning.

Vi vill genom vår kommande studie bidra till forskningen samt utmana och utveckla tänkandet kring undervisning i ett projekterande arbetssätt med de yngsta barnen. När vi söker i litteraturen hittar vi forskning om undervisning i förskolan dock inte så mycket om undervisning i samband med projekt i arbetet med de yngsta barnen 1–2 år. Sheridan & Williams (2018) skriver att förskolans uppdrag kan uppfattas som att undervisning kan pågå i alla olika situationer under dagen. I samband med det nämner de tema och projekt men inte hur de ska tillämpas i verksamheten. Det finns en problematik kring hur undervisning och projekterande arbetssätt kan mötas vilket vi tänker att vår studie kan bidra med kunskap till. Undervisning definieras enligt skollagen som målstyrda processer. Medan Åberg & Lenz- Taguchi, (2018) menar att projekterande arbetssätt innebär ett utforskande som saknar fastställda mål. Detta är en intressant motsättning som vi velat undersöka, och då i förhållande till vad detta kan innebära i ett projekterande arbetssätt.

Vi väljer att smalna av och fokusera på vad undervisning kan innebära i ett projekterande

arbetssätt med de yngsta barnen 1–2 år och genom vår studie vill vi bidra till förståelsen och kunskapandet om vad undervisning kan innebära i ett projekterande arbetssätt med de yngsta barnen.

Syfte

Syftet med vår studie är att bidra till kunskap om vad undervisning i förskolan kan innebära och hur undervisning kan förstås i projekterande arbetssätt med de yngsta barnen.

Frågeställningar

Vilka faktorer påverkar förskollärares val vid undervisning i ett projekterande arbetssätt?

Hur resonerar förskollärare när de planerar sin undervisning i projekterande arbetssätt?

Vilka möjligheter till lärande erbjuds barnen i ett projekterande arbetssätt enligt förskollärare?

Hur uppfattar förskollärare undervisningsbegreppet i ett projekterande arbetssätt?

Bakgrund

I följande kapitel kommer vi att redogöra för begreppen undervisning och lärande samt förklara projekterande arbetssätt och dess bakgrund följt av tidigare forskning.

Undervisning

Genom 2010 års skollag (2010:800) har undervisningsbegreppet införts i förskolan. Skollagen definierar undervisning i 1 kap. 3 § som:

”sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande av kunskaper och värden” s.2

Förskolan är den första skolformen inom det svenska utbildningssystemet och därmed omfattas av skollagens definition av undervisningsbegreppet (Catucci, 2017). Där finns dock ingen tydlig definition vad det ska innebära i förskolan. I den nya reviderade läroplanen som träder i kraft 1 juli 2019 tydliggörs begreppet undervisning i ett eget avsnitt. Enligt Sheridan & Williams (2018) är det inte en fråga om ämnesundervisning eller lektioner utan att barnen lär sig genom vardagliga aktiviteter, det vill säga både spontana och planerade. Undervisningen i förskolan ska syfta till barns utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden (Sheridan & Williams, 2018). I enlighet med skollagen och läroplanen (skolverket 2016) är undervisning en målstyrd process vilket skiljer undervisning från annan kommunikation (Björklund & Pramling Samuelsson, 2018). Målstyrda processer handlar enligt Sheridan & Williams (2018) om en medveten undervisning som leder barnen i riktning mot läroplansmålen. Lind (2010) skriver att det innebär att svaren redan är definierade i förväg av andra än den som ska lära sig. Enligt Pramling, Doverborg & Pramling Samuelsson (2017) krävs det en lyhördhet för barnets signaler för att undervisa barn samt att pedagogerna behöver anpassa undervisningen och sina tankar efter barnen. Undervisningen förutsätter då att den vuxne och barnet interagerar med varandra. Didaktik och undervisning är två begrepp som kan relatera till varandra. Enligt Doverborg, Pramling & Pramling Samuelsson (2013) kan man förklara didaktik med att det innebär konsten att peka ut något för någon. Sheridan & Williams (2018) talar om att didaktiken har fyra nyckelbegrepp, vad?, hur?, varför? och för vem? Genom dessa didaktiska frågor ska förskollärare skapa utmaningar och förutsättningar för att stödja barnen i deras lärande genom undervisning. Undervisning blir då inte en fråga om att förmedla information utan om att skapa möjlighet till ett lärande.

Projekt och projekterande arbetssätt

I förskolorna i Reggio Emilia används det italienska begreppet *progettazione* som i svenska förskolor översatts till projekt eller projekterande arbetssätt. Detta begrepp står för ett ämnesövergripande, flexibelt och utforskande arbetssätt (Giudici & Rinaldi, 2009). Elfström (2013) skriver om *progettazione* som ett sätt att göra motstånd mot ett stelt läroplanstänkande. Hon belyser även vikten av styrdokumenterna men att arbeta mer flexibelt och efter den aktuella barngruppens frågor och intressen. Vidare menar hon att det inte handlar om att förminska förskolans uppdrag utan att istället sätta innehållet i centrum och arbeta i en relation med målen. Elfström skriver att man i det projekterande inte ska utvärdera barnens lärprocesser utifrån fastställda mål utan istället sätta innehållet i centrum och mötas där. Det kräver noggrann förberedelse ifrån förskolläraren för att det inte bara ska bli något ytligt. Att arbeta projekterande innebär att ett tema bestämmer arbetets riktning i ett övergripande plan. Inom temat skapas olika projekt. Projekten kan pågå under en längre tid men även en kortare period då de väljs ut utifrån vad barnen visar intresse för. I ett projekterande arbetssätt får barnen möjlighet att tränga djupare in i något specifikt samt att både gruppens och individens erfarenheter och kunskaper bidrar och vidgar allas lärande. Förskollärarna ska lyssna på barnens frågor och teorier för att kunna utmana dem vidare. Ett projekterande arbetssätt handlar om hur pedagogerna organiserar för ett utforskande tillsammans med barnen utan att det finns ett fastställt mål (Åberg & Lenz-Taguchi, 2018). Vidare beskriver de ett projekterande arbetssätt med de yngsta barnen innebär att barnen möts av pedagoger som lyssnar medvetet och respektfullt på deras upptäckter. De betonar även vikten av att fånga upp och vara nyfikna på det barnen är intresserade av. Utifrån ett övergripande tema arbetar många förskolor i olika projekt där inspirationen kommer från förskolorna i Reggio Emilia i Italien. Pedagoger och barn utforskar tillsammans målområden som definieras i läroplanen och lyssnar in det oväntade, det som inte är färdigtänkt (Lind, 2010). Vidare beskriver hon projekterande arbetssätt som målrelationella processer. Lind menar att när barnen tar sig an något de erfart och känner till och observerar samt undersöker skapas en stark relation till materialet. I den relationen får barnen erfarenheter och innebörder vilket gör att en målrelationell kunskapsprocess skapas. I ett projekterande arbetssätt är det barns idéer, intressen och teorier om världen som är utgångspunkten (Rinaldi, 2006). Ett projekterande arbetssätt innebär att barnets processer både enskilt och i grupp blir utgångspunkten för nästa utmaning. Barnen organiseras i olika grupper för att alla ska kunna ta del av tankar och kunskaper på bästa sätt. Förskolan använder sig av olika verktyg när de dokumenterar och observerar och miljöerna

byggs upp för ett utforskande och utmanande i verksamheten. (Alnervik & Kennedy, 2013). Undervisningen kopplas oftast till språklig kommunikation. Men i ett projekterande arbetssätt blir hundraspråkligheten av lika stor vikt. (Nilsson, Lecusay, Alnervik & Ferholt. 2018). Hundraspråkighet kan förklaras att i Reggio Emilia inspirerat arbete talas ofta om att ett barn har hundra språk men berövas nittionio, en dikt som Loris Malaguzzi skrev. Detta innebär att det verbala språkandet och skrivande inte alltid är i fokus utan det finns flera olika sätt att uttrycka sig på (Alnervik & Alnervik, 2017). Att arbeta projekterande förutsätter ett förhållningssätt där vi ger barnen rätt till att undersöka och utforska i sin takt under hela dagen (Alnervik & Kennedy, 2013).

Reggio Emilia och projekt

Reggio Emilias pedagogiska filosofi har bidragit till att granska och synliggöra den svenska pedagogiska praktiken kring barn och praktik. I en aktiv relation till sin omgivning och andra människor framträder ett nyfiket barn som ses som rikt på olika resurser. Reggio Emilia filosofin talar om barn som vill lära med lust och kraft, utveckla och utforska. Barnet uppmuntras att lita till sin egen förmåga och tänka samt agera själv. Barnets förmåga att skapa mening i livet som en aktiv medkonstruktör av kultur och kunskap uppmuntras. Pedagogerna behöver lyssna, inspireras av barnens frågor, hypoteser och teorier för att kunna utmana barnen i deras kunskapande. Något som används i detta arbetssätt som ett verktyg att förstå barnens kunskapande processer är pedagogisk dokumentation. Dokumentationen uppfattas som ett levande material i den pedagogiska verksamheten samt en social konstruktion där pedagogerna blir medkonstruktörer när de väljer ut det som är värdefullt att dokumentera. Att observera det som fascinerar och engagerar barnet är syftet (Alnervik & Alnervik, 2017). Genom att samla på sig observationer och dokumentationer blir det en utgångspunkt för hur arbetet ska utvecklas och fortsätta. Alnervik & Alnervik (2017) skriver även om arbetet med projekt som ett centralt verktyg i den pedagogiska verksamheten där även vårdnadshavare involveras på olika sätt till exempel genom sommarbrev innan de går på ledighet. Under det pågående arbetet lyfts frågor och teorier om barns lärande som blir levande i projekten. Alnervik & Kennedy (2013) skriver att det är viktigt att skapa en gemensam bas i enheten för teorier och begrepp. Många talar om projekterande förhållningssätt istället för att använda begrepp som tema eller projekt. Genom att ha ett projekterande förhållningssätt ses barnet som subjekt och barnens enskilda och gemensamma processer är intressanta. Det blir en utgångspunkt för nästa utmaning. Vidare belyser de att genom ett projekterande arbetssätt kan organisatoriska konsekvenser upptäckas och på så vis skapa

möjlighet att fördjupa och vidga arbetet tillsammans med barnen. Jonsson, Williams & Pramling Samuelsson (2017) anser att pedagogerna tillsammans med barnen skapar mening i det som sker, genom att vara lyhörda och ha förståelse för betydelsen av deras närvaro och att det inte är svaren utan frågorna som driver projektet vidare.

Lärande

Enligt Björklund & Pramling Samuelsson (2018) beskrivs lärande som ett resultat av vad barnen varit med om och erfarit. Barns lärande sker i relation till andra personer och omvärlden, det vill säga allt lärande är relationellt. Ett annat sätt att beskriva lärande är när barn till exempel förändrar sitt kunnande genom att dela sin mat eller ta på sig sina skor. Vidare menar de även att lärande kan beskrivas som en urskiljning av något. Med det menas att barnet urskiljer något specifikt utifrån olika aspekter i sin omvärld. Enligt Smidt (2010) menar Vygotskij¹ att lärande innebär att barnen vill förstå världen och det som finns där. Vygotskij ansåg att lärande är något som sker i det dagliga samspelet. Att bekanta sig och lära sig använda kulturella redskap samt att förstå hur de möter världen är ett sätt att förstå lärande (Säljö, 2014). Vidare skriver han att lärande är starkt knutet till värden och värderingar samt att synen på lärande är en viktig del av vår kultur och vårt samhälle. Lärandet är en resa där barnen försöker förstå världen och föremålen samt människorna där. Allt lärande börjar med interaktion på det sociala planet där barn möter olika kulturella redskap och genom det får barn olika erfarenheter (Smidt, 2011). Björklund & Pramling, Samuelsson (2018) skriver om viktiga aspekter att lära i förskolan. De menar att barnen lär sig genom att socialisera, delta och urskilja. Fredriksen (2015) påstår att barnens lärande sker i deras kroppar, vilket innebär att de behöver få använda sig av och erfara med alla sina sinnen. Hon anser att barnen frambringar meningsfullhet som leder till lärande genom multimodal interaktion med andra barn och pedagoger, genom till exempel estetiska uttryck, rörelser, verbalt språk och kroppsspråk. Fredriksen belyser även att det enskilda barnets lärande alltid bygger på dess egen erfarenhet från tidigare. Hon menar också att lärandet är beroende av uppmärksamhet och engagemang.

---

¹ Lev Vygotskij föddes 1896 i Vitryssland. Han dog endast 38 år gammal. Han har satt stora spår inom den sociokulturella teorin gällande lärande, utveckling och pedagogiken som inspirerat både forskare och skolutvecklare. (Säljö 2011)

Tidigare forskning

Catucci (2017), belyser att forskning som gjorts fram till 2016 visar att undervisningsbegreppet inte använts i någon större utsträckning i förskolan. Detta trots att det 2010 gjordes en större revidering av läroplanen där flera målområden tydliggjordes vilket medförde att undervisningsbegreppet blev aktuellt i förskolan samt att det skrevs in i skollagen. Den 20 april 2017 gav regeringen i uppdrag till Skolverket att se över läroplanen och förtydliga förskolans uppdrag ytterligare med syftet att öka kvaliteten. Läroplanen för förskolan har nu reviderats och träder i kraft 1 juli 2019. En ändring är att undervisning har fått ett eget avsnitt (Sheridan & Williams, 2018). Doverborg, Pramling & Pramling Samuelsson (2013) skriver att enligt tradition är undervisning starkt förknippad med skolan. De betonar att i skolan undervisar man och i förskolan leker man och det finns en stark föreställning om att lärandet organiseras i ett lärande med talande lärare och lyssnande barn. De menar även att en kvalifikation för att något ska bli undervisning är delad uppmärksamhet. Det kan ske genom att läraren är aktiv tillsammans med barnen och ser och bekräftar vad barnet gör eller säger. Pramling Samuelsson (2018) anser att pedagogerna har svårt för undervisningsbegreppet och kopplar det till skolans värld. Erikson (2014) betonar att det förekommer skillnader mellan kommuner och även förskolor när det gäller undervisning och detta kan påverkas av faktorer som till exempel ett medvetet förhållningssätt samt kommunens riktlinjer. Slutligen menar Sheridan & Williams (2017) att undervisning kan visa sig på olika sätt beroende på barn och innehåll. Att undervisa de yngsta barnen handlar om att skapa förutsättningar i form av aktiviteter och stödja deras handlingar till fortsatt kunskapande och utveckling.

Pramling Samuelsson, Jonsson & Williams (2017) betonar i sin forskning att undervisning i förskolan är en interaktion mellan pedagogen och barnet och att undervisa de yngsta barnen handlar om att skapa förutsättningar i form av lek och olika aktiviteter, vilket skiljer sig från en enkelriktad kommunikation från lärare till barn. Nilsson, Lecusay & Alnervik (2018) framhåller att för att förskollärarna ska vilja engagera sig i att använda begreppet undervisning är det viktigt att undervisning inte likställs med förmedlingspedagogik. De skriver även om att det sker en målrelationell process både när det skapas lekvärldar och arbetas i projekt.

Pramling Samuelsson (2018) menar att undervisning innebär att förskolläraren aktivt arbetar med en avsikt att påverka barnen och att de ska göra barn medvetna om, få dem att lägga märke till och utveckla ett intresse för aspekter av omvärlden. Hon menar också att undervisningens syfte är att alla ska få en likvärdig grund för skolan och livet. Vidare skriver hon att det krävs en

lyhördhet för barnens signaler för att kunna anpassa undervisningen. Pramling skriver att forskningen behöver fokusera på att studera hur förskollärarna engagerar barn i ömsesidiga utvecklingsaktiviteter istället för att följa intressen och initiativ från vissa barn. Dessutom belyser hon vikten av att undervisa barn i förskolan och att det kräver en lyhördhet för barnens signaler samt att förskollärare har en förmåga att justera sina tankar och anpassa undervisningen efter de yngsta barnen. Det förutsätter ett samspel mellan barn och vuxen för att undervisningen ska bli en dialogisk kommunikation (Pramling Samuelsson, 2018). Enligt Catucci (2017) visar forskning att det finns ett behov av att fördjupa sig i begreppet undervisning i relation till de yngsta barnen i förskolan. Pramling Samuelsson, Jonsson & Williams (2017) skriver att det framkommer på olika sätt att undervisningsbegreppet upplevs som kravfyllt och inte helt självklart att använda. Dock anser många att förhållandet till undervisning höjt förskolans status (Sheridan & Williams, 2018). Tidigare har förskollärarnas arbete ofta förringats då de arbetar med de allra yngsta barnen vilket Renblad & Brodin (2012) belyser. Vidare belyser de en upplevelse av att förskolans nya läroplan fokuserar mer på de målstyrda processerna och ser läroplanen som ett försteg till kursplaner och mål.

Jonsson, Williams & Pramling Samuelsson (2017) betonar att enligt utvecklingspedagogiskt perspektiv handlar undervisning med de yngsta barnen om att kunna rikta barnens uppmärksamhet mot ett lärandeobjekt, något som pedagogen anser viktigt och som bidrar till barnens utvecklingsmöjligheter. De framhåller även att ett sätt att se på undervisning är att utgå från interaktionen mellan barn och pedagog, och att undervisning med de yngsta handlar om att skapa förutsättningar för lärande i form av olika aktiviteter. Vidare talar Jonsson et al. (2017) om lärande som något som innebär att barnens handlande förändras och de utvecklar sin kunskap både i handling och verbalt. Hos de yngsta ses lärandet framför allt i handlingar, och undervisning skulle kunna vara att stödja och utveckla dessa till fortsatt kunskapande och färdighet. Pedagogen bör kunna rikta barnets uppmärksamhet mot något som innehåller deras intresse och stimulerar deras nyfikenhet. Jonsson et al. (2017) anser att undervisning av hög kvalitet utmärks av att pedagogen tar till vara på och ser till att barnets emotionella, sociala och kognitiva lärande kompletterar varandra. De menar också att även om undervisning oftast är något som kommer utifrån medvetna innehållsaspekter, och i planerade aktiviteter kan det även ske spontant, och att det är graden av medvetenhet hos pedagogen som avgör. Här menar Jonsson att undervisning uppstår om målmedvetenheten finns hos pedagogen medan Lind (2010) framhåller att målrelationella lärprocesser är som en produktion som inte har några mål. Barnen får en relation till processen och det som sker på vägen. De skapar även en stark relation till projektet genom att förstå meningen med hjälp av materialet. Hon belyser att det handlar om att

skapa förutsättningar för detta och möjliggöra en process för barnen som sker flytande. Barn och vuxna arbetar tillsammans med ett valt målområde från läroplanen. Det är även av vikt att pedagogen låter undervisningen bli något meningsfullt för barnen samtidigt som de har läroplanens mål i beaktning att sträva mot. Undervisning är varje barns rättighet. Dock ses undervisning ibland som något som begränsar då pedagogerna anser att barnen behöver mer tid till att leka och vara kreativa. Slutligen menar (Jonsson, Williams & Pramling Samuelsson, 2017). att barns rätt till undervisning blir en jämlikhetsfråga då många hemmiljöer och barns förutsättningar skiljer sig åt. Därför behövs kompetenta pedagoger.

Catucci (2017) fokuserar på att låta undervisningen ta utgångspunkt i barns intresse för att sedan expandera eller riktas emot något. När pedagogen ser barnets förståelse för något startas en process där pedagogen stödjer barnets lärande genom att utvidga eller rikta uppmärksamheten mot något som är aktuellt för barnet att lära sig. Det kan till exempel vara att pedagogen ser att barnet har intresse för att sortera efter färg och då kan pedagogen vara med och tillföra flera färger samt sätta namn på färgerna. Hon menar att det med de yngsta barnen är av intresse att undersöka hur undervisning och lärande är sammankopplade. När pedagogen kan visa syftet med en aktivitet blir det också att hen stödjer den transformativa processen. Vidare skriver Catucci att det är av stor vikt att kommunikationen mellan pedagoger och barn lyfts fram. Även meningsskapande omnämns som relevant när det gäller barnens läroprocesser. Nilsson, Lecusay & Alnervik (2018) argumenterar för en holistisk förskoledidaktik. De menar att undervisningen ska ske i ett utforskande och i leken under hela dagen.

Även miljön har stor betydelse för undervisningen. Sandberg, Lillvist & Ärlemalm-Hagsér (2018) belyser vikten av att ta hänsyn till ett vidgat miljöperspektiv samt att miljön behöver stödja samverkan mellan barn och vuxna och mellan barnen. En utmanande, uppmuntrande och en utvecklande miljö ska vara i fokus och ständigt utforskas samt kritiskt granskas. Miljön ska gynna dialoger och kunskapsutveckling och där ett breddat miljöperspektiv kan ses som avgörande för den undervisning som skapas i förskolan. Sheridan et al. (2015) anser att lek, lärande, fostran och omsorg bör bilda en helhet i det vardagliga i undervisningen samt att barnets kognitiva, sociala och emotionella lärande integreras

Sammanfattning

Sammanfattningsvis innehåller avsnittet ett förtydligande av undervisningsbegreppet.

Undervisning definieras som en målstyrd process vilket gör att det uppstår en problematik när projekterande arbetssätt beskrivs som en process där utforskande sker utan fastställda mål, målrelationella processer. Tidigare forskning visar att undervisningsbegreppet är laddat och det förekommer olikheter i hur det används/tolkas.

Metod

Vi har valt att göra en kvalitativ studie eftersom metoden i vår studie bygger på observationer och intervjuer (Ahrne & Svensson, 2015). Genom en kvalitativ studie skapas ett möjliggörande för att komma närmare det valda området.

Att använda sig av kvalitativa studier innebär att undersöka varför något finns, hur det fungerar samt i vilka situationer det förekommer (Ahrne & Svensson, 2015). Kvalitativa data går inte att mäta i statistiska data vilket skiljer från en kvantitativ studies insamlade data.

Etnografisk studie

Etnografisk studie är en form av kvalitativ studie. I en etnografisk ansats innebär det att försöka närma sig den andres perspektiv på tillvaron och genom observation och vara ute på fältet och komma nära det man vill studera (Lalander, 2015). Vi har valt att utgå från en etnografisk ansats för att få en djupare förståelse för hur en grupp förskollärare uppfattar och arbetar med undervisning i ett projekterande arbetssätt. Enligt Roos (2014) är en viktig faktor i en etnografisk studie att vara bland dem man studerar under en längre tid. Vidare betonar hon att en etnografisk studie görs med utgångspunkt att försöka förstå andra människor genom deras egna sätt att uttrycka sina tankar, åsikter och erfarenheter i deras arbete. Är tiden begränsad kan man göra en minietnografisk studie. En minietnografisk studie innebär att spendera tid i gruppen och samla data genom observationer och intervjuer. Videoobservationer kan vara en metod som är mer

tidskrävande än andra metoder. Dock ger videoobservationer möjlighet att studera samma sak flera gånger och det inspelade finns oförändrat. Det ger möjlighet att analysera samma sak flera gånger vilket även Eidevald (2015) betonar. Vidare belyser han att videoobservationer kan kombineras med andra metoder exempelvis intervjuer utifrån ett etnografiskt synsätt för att komma närmre andra människors utgångspunkter. I kvalitativa intervjuer går det att få fram material om ett visst fenomen och en stor fördel med kvalitativa intervjuer är att det går att varva med analyser (Eriksson-Zetterqvist & Ahrne, 2015). Då vi har brist på tid kommer vi använda oss av selektivt återkommande metod vilket innebär att vi kommer studera projektarbetet vid flera tillfällen (Roos, 2014). Intervjuguiden är semistrukturerad vilket innebär att frågorna kan ställas i en ordning som passar i intervjun samt vid behov kan vi ställa följdfrågor. (Dahlgren & Johansson, 2009).

Urval

Vi valde att göra vår studie på tre förskolor i en mellanstor stad i Sverige. Alla tre avdelningarna vi besökt på förskolorna är Reggio Emilia inspirerade och arbetar med de yngsta barnen. Den ena avdelningen arbetar med åldern 1–2 år och de två andra avdelningarna med åldern 1–3 år. Videoobservationer gjordes enbart på förskolan med barn 1–2 år. Vi valde att göra studien på förskolor som redan var kända för oss dels för att vi hade tidsbrist och redan en etablerad kontakt med de tre förskolorna, dels för att samtliga förskolorna arbetar projekterande. Förskolorna ligger i samma område. Vi intervjuade pedagogerna på alla tre förskolorna. De sex pedagoger som valdes ut är alla förskollärare och varit verksamma i över tio år inom förskolan. Både barn och pedagoger är delaktiga i studien men fokus ligger på pedagogerna då vår intervjuguide utgår från pedagogernas syn på undervisning i det projekterande arbetet.

Genomförande

Den minietnografiska studien ägde rum på tre förskolor. Videoobservationerna utfördes i inomhusmiljö på en av förskolorna i en avdelning med barn 1–2 år. Vi började med att kontakta förskolecheferna för godkännande. Vi hade tidspress och inte kunde vänta, hade barnen nyss skolats in, och var känsliga och grät mycket. Av hänsyn till det var vi där och hälsade på och tittade på miljöerna ett par gånger, men videoinspelningarna överlät vi till pedagogerna. De spelade in vid fyra olika tillfällen som vi sedan fick ta del av filmerna till. Förskolan vi

observerade på har startat upp projekt papper. Projektet är en del av förskolans gemensamma tema som är hållbar framtid. Syftet med projektet är att barnen ska få upptäcka, utforska, förundras, fördjupa och förbinda med hjälp av papper i olika former. Barnen får upptäcka ett material de möter dagligen och vad materialet kan tillföra i deras vardag samt vad materialet kan bli i mötet med sin omgivning. Utifrån en hundraspråkighet vill de fördjupa sig i projektet på flera olika sätt.

Intervjun på den förskolan videoobservationer utfördes gjordes med två av förskollärarna från avdelningen. Vi satt i deras personalrum en eftermiddag och spelade in intervjun med hjälp av en telefon. En fördel med kvalitativa intervjuer är att man inte behöver bestämma i förväg hur många intervjuer som ska göras utan kan varva intervju och analys (Eriksson-Zetterqvist & Ahrne, 2015) Vi själva började med en intervju för att sedan se att vi behövde komplettera med flera. Veckan efter bokade vi in och genomförde intervjuer med två förskollärare som arbetar i samma arbetslag på två olika förskolor med barn i ålder 1–3 år för att få mer data och ett mer tillförlitligt resultat. På grund av tidsbrist delade vi upp de två sista intervjuerna mellan oss. En av oss genomförde intervju med två förskollärare i ett arbetsrum på förskolan under sen eftermiddag, även den spelades in med hjälp av mobiltelefon. Intervju på förskola nummer tre utfördes på samma sätt i ett rum på pedagogernas avdelning. Vi valde att intervjua förskollärarna två och två dels på grund av tidsbrist, dels för att vi ansåg att det kunde berika vår studie genom att det blir ett samtal där respondenterna berikar varandra. Vi informerade våra respondenter om vår studie samt fick de skriva under samtyckeskrav innan. Samtliga intervjuer tog ca 30 min som längst. Intervjuerna transkriberades samma dag för att våra intryck skulle vara färska.

Analys och bearbetning

Vår analys skedde fortlöpande med huvudfokus på hur undervisningen bedrevs i projektarbetet. Vi analyserade det kvalitativa materialet med hjälp av att sortera, reducera och argumentera enligt Rennstam & Wästerfors (2011). Det är tre grundläggande arbetssätt för att skapa analyser som är samhällsvetenskapliga. Analysen startade redan vid transkriberingarna genom att vi läste igenom intervjuerna flera gånger. Filmerna tittade vi tillsammans på flera gånger samtidigt som vi förde anteckningar med hjälp av vårt observationsverktyg. Vi skrev ner vad barnen och pedagogerna sa och gjorde, samt reflektioner vi gjorde angående miljön. Genom analys av det insamlade empiriska materialet behövde det sorteras. Med fokus på forskningsfrågorna letade vi efter det som framkom gemensamt i empirin. Vi använde oss av färgkodning där vi använde en färg till

respektive forskningsfråga och strök således över i transkriberingarna med olika färger. Då framkom även material som blev till grund för vår sista frågeställning. I arbetet med att reducera materialet kom vi i nästa analysfas fram till att använda begrepp som används i forskning kring undervisningsbegreppet: att rikta barnets blick, spontana aktiviteter, expandera lärandet och kommunikation. Utifrån dessa begrepp sorterade vi sedan materialet för att tydliggöra de olika undervisningsmetoderna som framkommer i det projekterande. Vi uppmärksammade ytterligare ett begrepp som förskollärarna använde, nämligen upprepning som inte framkommit i forskningsgenomgången. De fem olika begreppen kom slutligen att bilda underlag i vår diskussion.

Att reducera innebär att sälla i materialet, vilket kan beskrivas som att välja och välja bort ur det insamlade materialet. Det innebär att göra nödvändiga val knutna till den teori och tidigare forskning studien riktas mot, men framförallt att också lyfta fram nya aspekter som inte framkommit i tidigare forskning.

Vi har valt att i resultatet inte benämna vilken förskollärare som sa vad, då vi anser att det inte är relevant för vår studie. Därför kommer förskollärarna enbart benämnas med förkortningen fskl. Vår analys av videoobservationerna har vi vävt in i våra tre områden i resultatet då vi enbart observerade en förskola.

Tillförlitlighet

Vi har försökt visa hur vi tänkt och tydliggjort våra val för att läsaren ska förstå vår forskningsprocess. En tydlig och synlig forskningsprocess ger en ökad trovärdighet och kvalitet åt läsaren. (Svensson & Ahrne, 2015). Vidare menar Svensson & Ahrne att responsvalidering är en viktig del och att det innebär att vi återkopplar till deltagarna i studien vilket ger dem en möjlighet att tycka till och kunna berika studiens resultat. Det har vi uppnått genom att låta de intervjuade ta del av vår studie innan vi skickar in den.

Etiska överväganden

Våra etiska överväganden blir att lämna ut ett informationsblad samt en samtyckesblankett efter att vi kontaktat förskolecheferna för godkännande (Löfdahl, 2014). Studien utgår från de fyra forskningsprinciperna som delas in i fyra huvudkrav vilka är informationskravet, samtyckeskravet,

konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002). I överensstämmelse med informationskravet och samtyckeskravet lämnade vi ut ett informationsbrev med information om vår tilltänkta studie, samt en samtyckesblankett att skriva under till alla berörda parter (se bilaga 1, 2 och 3). Ett allmänt informationsblad sattes upp i tamburen på den förskolan som vi skulle observera barnen på. Innan vi började observera sammanställde vi intygen för att garantera medverkandenas medgivanden. Vi har enbart använt insamlad data för studien och aidentifierat samtliga deltagare. All data är i säkert förvar och raderas då vår studie blir färdig, detta i enlighet med konfidentialitetskrav och nyttjandekrav (Vetenskapsrådet 2002).

Resultat

Syftet med studien är att undersöka hur undervisning kan förstås i ett projekterande arbetssätt samt att bidra till kunskap om vad undervisning kan innebära i projekterande arbete med de yngsta barnen 1–2 år. Forskning visar att det finns en osäkerhet kring undervisningsbegreppet vilket även framkommer i studiens resultat. Vi har valt att fokusera på tre områden som belyser våra forskningsfrågor. Våra två första forskningsfrågor har vi sammanfört till en i resultatet på grund av att svaren gick in i varandra under intervjuernas gång. Det sista området hade vi inte tänkt på tidigare, men det blev tydligt i det insamlade materialet att det var en viktig fråga.

Faktorer och tankar som påverkar förskolläraarnas val vid undervisning i ett projekterande arbetssätt

Mycket i vårt insamlade material visar på att organisationen i det projekterande arbetssättet är viktig. Förskolorna arbetar med gemensamt tema vilket leder till olika projekt bland annat projekt papper. Förskolorna funderar över mål med projektet och syfte inför hösten redan i juni och effekten av detta blir att projektet startar tidigt. Följande exempel är ett citat hur en förskollärare uttrycker detta:

”Förut har vi observerat barnen och sen kommit igång, men då går ju halva hösten innan man kommer igång så vi har sett en fördel med att ha något att starta upp med” fskl

Innan sommaren delas ett sommaruppdrag ut till vårdnadshavare inför hösten. Det är för att göra familjerna mer involverade i projektet och för att ha något att starta upp med som är välbekant för barnen. Exempel på sommaruppdrag kan vara att ta med sig en bild till förskolan till exempel ett foto på barnet tillsammans med någon form av papper till det aktuella projektet. Alla sex förskollärarna talar mycket om miljön och dess betydelse. Miljön används som hjälp att rikta barnens blick. De betonar att projektet ska finnas i verksamheten under hela dagen och genomsyra alla miljöer.

”Projektet ska finnas i alla miljöer på ett eller annat sätt ” Fskl

Det framkommer att när materialet till projektet finns med i miljöerna skapas spontana situationer där pedagogerna behöver vara närvarande. Med de yngsta barnen sker mycket spontan undervisning som kan missas om inte pedagogerna är med och är lyhörda. Här betonas vikten av engagerade och medforskande pedagoger.

”Visst kan barnen gå runt själva och lära sig, men när vi är med och utmanar och ställer frågor det är då det blir undervisning.” fskl

Vidare belyser de intervjuade förskollärarna vikten av att inte stressa utan ge tid till att utforska om och om igen, låta saker ta tid och återupprepas. Ett iakttagande barn kanske behöver ges tid att få vara där för att sedan efter att iakttagit vid några tillfällen kanske våga prova själv. En förskollärare lyfter vikten av materialets betydelse

”Sen tillför vi material i efterhand när vi ser att vi behöver ge barnen lite ny input, men barnen själva styr vart vi hamnar” Fskl

Materialet är en viktig faktor enligt förskollärarna vilket även blir tydligt i videoobservationerna. Till exempel är materialet väl genomtänkt genom att det kopplas till projektet, barnens ålder samt behov. Materialet som deras projekt bygger på finns representerat på olika sätt i miljöerna. Till exempel så fanns det toalettpapper som barnen fick utforska med alla sina sinnen i ett rum och pappersremsor i ett annat rum. Barnens intressen leder arbetet framåt, men pedagogerna måste hela tiden ha en tanke med vad de gör och sträva efter att arbeta mot läroplansmålen genom att hjälpa till att rikta barnens uppmärksamhet. De talar även om vikten av att erbjuda möjligheter till lärande. Slutligen är de alla eniga om vikten av en bra organisation som ger tid till planering/reflektion för att stämma av var man är i projektet. Då de yngsta barnen kommunicerar på olika sätt är dokumentationen väldigt viktig. Pedagogerna kan följa och se hur barnen utforskar och provar själva för att se hur man kan gå vidare med material och idéer. Det blir undervisning. Pedagogerna behöver ge tid, lyssna och observera för att kunna bemöta barnens tankar, då de inte själva kan uttrycka dem med ord. Genom att se deras uttryck kan pedagogerna sätta ord på det och planera hur de ska gå vidare i projektet.

Barns möjligheter till lärande i ett projekterande arbetssätt

Det framkommer tydligt att förskollärarna är eniga om att projekterande arbetssätt möjliggör ett sammanhängande lärande för barnen. Här urskiljer sig att de ser ett fördjupat lärande genom att projektet fortlöper under en längre period.

”Jag tror att det blir ett annat intresse i lärandet när allt hänger ihop, det blir liksom en röd tråd” fskl

Förskollärarna talar om att barn lär sig när de är intresserade och tycker att det är roligt samt att i projektet får väva ihop alla delar i läroplanen med barnens intresse. De är eniga om vikten av

interaktionen mellan barn, pedagoger och miljön. Miljön behöver stödja samverkan mellan barnen, men även mellan barn och vuxna. Vidare talas det om att de yngre barnen lär sig genom att få använda sina sinnen i projektet och vikten av samspel mellan barnen. Barnen lär på olika sätt hela tiden genom att de ser vad de andra gör och vågar prova något nytt. Det finns en vetgirighet att vilja få mer kunskap.

”Det är ju vårt uppdrag att vi följer läroplanen och får in alla mål i projektet” Fskl

Förskollärarna talar om vikten av att inte fastna i ett målområde utan att alla delar ska vävas in. Det går att se kopplingar i det hundraspråkliga, bland annat blir det tydligt att barnen använder pappret på olika sätt. Barnet kopplar pappret med färger och börjar sortera de blåa pappersremorna vilket pedagogerna synliggör och bekräftar. Effekten blir att de genom ett projekterande arbetssätt kan synliggöra lärprocesserna.

Det blir tydligt i video observationerna att undervisning förekommer och kan kopplas till läroplanen.

”Vi känner ju att med papper kan vi verkligen få in alla delarna” Fskl

Genom att pedagogerna tillsammans med barnen upplever och utforskar material i olika former, utvecklar barnen sin nyfikenhet och sin lust samt förmåga att leka och lära. Med hjälp av de olika sorterna papper kan barnen utveckla sin förmåga att urskilja, uttrycka och undersöka och använda matematiska begrepp. Pedagogerna arbetar med spontan undervisning när de ser att ett barn är intresserat av något och fångar upp det men även planerat i grupp. Detta möjliggör ett lärande både enskilt och i grupp. På en av filmerna rullar de ut toalettrullar och här kan barnen utveckla sin förmåga att urskilja teknik i vardagen och utforska hur enkel teknik fungerar.

”Vi vill ju att läroplansmålen ska vara levande i projektet och miljön, inte bara stå på ett papper” Fskl

Genom att projektet finns i alla miljöer och materialet förbinder så menar förskollärarna att det bidrar till att barnen får utveckla sin skapande förmåga, och få erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama. Pedagogerna är närvarande och stöttar barnen och benämner med korrekta begrepp vad som händer och vad barnen gör, vilket hjälper barnen att utvidga sitt ordförråd och begrepp. Det sker en kommunikation emellan barn och pedagoger. Det händer att de barn som inte vill vara delaktiga i aktiviteten får möjlighet att iakttas tills de känner sig trygga, men att pedagogen inkluderar dem i sitt samtal, vilket kan stärka dem i deras identitet samt ger dem trygghet. Barnen i filmerna undersöker materialet med sina sinnen, genom att smaka och känna på det. De provar att riva sönder och stoppa i ett hål på toalettrullen. Ett av barnen ligger i en hög av toalettpapper. I en

film ser vi hur ett barn länge observerar för att sedan känna lite på pappret. I en annan sorterar barnet pappersremsor efter färg. Vi ser att det i filmerna blir undervisning då pedagogerna är närvarande och aktiva tillsammans med barnen. Det sker en kommunikation. Vi hör hur pedagogerna sätter ord på vad barnen gör. Pedagogerna upplever vi även som tillåtande och uppmuntrande när det gäller barnens utforskande. Pedagogerna själva säger att de får in hållbar utveckling då de strimlar papper som barnen tidigare ritat på och sedan återanvänder det genom att barnen får utforska pappersstrimlorna. De upplever att det sker ett lärande inom barnen i interaktion med de nya materialen men att de själva är med och ger förutsättningarna. De talar även om vikten av att observera barnen och filma och dokumentera för att kunna synliggöra deras lärande, något som övriga intervjuade styrker. De menar att det är extra viktigt då de inte har det verbala språket. Vidare belyser de vikten av att stanna kvar och låta barnen få prova om och om igen, de använder sig av upprepning som undervisningsmetod. Barnen blir mer självsäkra och lärandet kan vidgas när materialet blivit tryggt för dem. Slutligen talar de om att de när de använder sig av ett ofärdigt material ser att det uppkommer många tillfällen till spontan undervisning och att det då gäller att vara närvarande. Dessutom menar de att det kan vara till nytta att förena och förbinda det ofärdiga och färdiga materialet eftersom det färdiga kan ingiva trygghet och glädje till barnen. Till exempel har de introducerat materialet med babblarna som är välkända för de flesta barnen och tillsammans med pappret som är ofärdigt lockas barnen till det ofärdiga.

Förskolläraernas syn på undervisningsbegreppet i ett projekterande arbetssätt

En frågeställning som blev tydlig i resultatet var hur förskollärarna ser på undervisningsbegreppet i projekterande arbetssätt.

”Ja, vi klurar ju lite på det där, vi börjar vänja oss vid begreppet undervisning, vi har ju lite andra associationer till det liksom skola och en lärare som står där med pekpinnen” fskel

Det råder lite olika syn på vad undervisningsbegreppet innebär. Några av förskollärarna uttrycker att det är svårt och känner att undervisning och lärande är väldigt lika men att det blir mer undervisning när pedagogerna är med och utmanar och ställer frågor. De talar om att lärandemiljöerna behöver vara stimulerande och utmanande samt att undervisningen sker tillsammans i kommunikation, att det alltid är undervisning i det projekterande. En förskollärare säger att undervisningen sker i mötet mellan pedagogen, barnet och materialet. En annan menar att medvetenheten är en viktig faktor, vikten av att pedagogerna är medvetna om att de är en del

av skolväsendet att det livslånga lärandet börjar från när barnen börjar i förskolan.

Undervisning sker i vår kommunikation när pedagogerna har tankar kring hur de ställer en fråga till ett barn och kan rikta samtalen mot sådana ämnen som de vet att barnen är intresserade av.

”Men är det lärande då, eller är det undervisning?” Fskel

Förskollärarna lyfter vikten av att tillföra material och idéer, även om barnen själva utforskar måste pedagogerna hjälpa till att vinkla in från olika håll för att projektet ska komma framåt. Hon menar att lärande pågår hela tiden samtidigt som barnen till exempel bygger eller konstruerar tillsammans. Undervisning i det projekterande arbetet kan enligt förskollärarna visa sig genom att pedagogerna har ett syfte och en planering i projektet. Det framkommer att pedagogerna inte gör som de gjorde förr och plockar fram en färdig mall där det står vad de ska göra, utan de får hela tiden tänka och plocka in målen vilket gör att det blir undervisning. De tillägger att det är viktigt att pedagogerna ser var barnet är just nu och vill att barnet ska växa och komma framåt med hjälp av pedagogerna i mötet både med miljön samt i ett samspel för att utveckla det projekterande arbetet. Vidare talar de intervjuade om att lärandet är det som sker i barnet och att man kan se vad barnen lär sig medan undervisning är det pedagogerna styr över. Det framkommer att det är nytt att använda begreppet, men spännande och en utmaning.

Pedagogerna på en förskola upplever att det tidigare funnits en osäkerhet kring skillnaden på undervisning och lärande. Men efter att de läst litteratur, diskuterat det på nätverk och tillsammans i sitt nya arbetslag har de fått en klarare bild. Lärande pågår hela tiden i det sociala samspelet mellan barnen, men undervisning är genomtänkt och utgår från läroplanen.

”Men undervisning kanske är ett bra begrepp för att lyfta oss på förskolan” Fskel

Slutligen menar förskollärarna att undervisning kan höja förskolans status samt att genom ett projekterande arbete kan undervisning bli en del av det dagliga arbetet. Det blir tydligt i resultatet att förskollärarna är eniga om att det sociala samspelet är viktigt för att skapa förutsättningar för undervisning.

Sammanfattning

Avslutningsvis visar resultatet förskollärare som talar för ett projekterande arbetssätt där de påvisar ett fördjupat och sammanhängande lärande. Förskollärarna menar att det sker undervisning, när pedagogerna har en tanke bakom. I det projekterande arbetssättet kan de få in målen från läroplan och i en interaktion med barnen skapa undervisning. Med de yngsta uppstår gärna tillfällen för spontan undervisning bara pedagogen är närvarande och kan ta tillvara på de

tillfällena. Förskollärarna talar även om miljöns betydelse för både projekt och undervisning. Dock framkommer även en osäkerhet hur undervisningen träder fram och det blir tydligt att det fortfarande är ett komplext begrepp för de intervjuade.

Diskussion

I följande kapitel kommer vi att diskutera studiens resultat i förhållande till de undervisningsbegrepp som används i forskning om undervisning. Begreppen är, att rikta barnets blick, spontana aktiviteter, expandera lärandet, kommunikation samt upprepning som vi ser är en aspekt som förskollärarna lyfter som viktig. Vi kommer diskutera resultatet i jämförelse med tidigare forskning och vårt syfte samt resonera om vårt metodval. Kapitlet avslutas med att belysa förslag på vidare forskning. Syftet med denna minietnografiska studie var att bidra till kunskap och förståelse om undervisning i ett projekterande arbetssätt med de yngsta barnen 1–2 år.

Resultatdiskussion

Faktorer och tankar som påverkar förskollärarnas val vid undervisning i ett projekterande arbetssätt

I vårt resultat har det framkommit att flera faktorer påverkar förskollärarnas val vid undervisning i projektarbetet. Något som blev tydligt i det som påverkar undervisningen i projekterande arbetet är hur förskollärarna både medvetet och omedvetet riktar barnens blick mot målet. Genom att rikta barnets blick redan innan terminen startar med ett sommaruppdrag upplever förskollärarna att de har något att starta med samt att familjerna blir delaktiga. Det anser förskollärarna gynnar verksamheten på olika sätt. Catucci (2017) belyser att när pedagogen kan visa syftet så stödjer hen den transformativa processen. Detta skriver Alnervik & Alnervik (2017) om då de belyser sommaruppdrag som ett sätt att få familjer delaktiga i projektet. Vidare betonar de vikten av att arbeta tillsammans med familjerna då det skapas en viktig interaktion mellan barn, pedagoger och familjer. Det utvecklar ett större intresse för vad som sker i projektet. Utifrån det ställer vi oss frågan om det alltid är positivt med sommaruppdrag? Kan det exkludera barn som inte lämnar in sommaruppdrag? Hur ställer sig förskollärarna till det? En erfarenhet är att pedagogerna hjälper de barn som inte har med sig något sommaruppdrag, genom att till exempel fota eller leta upp något. Åberg och Lenz-Taguchi (2018) stödjer detta, men är även av åsikten att fokus inte ska läggas på familjer som inte lämnar in sina bidrag, utan bör riktas mot det som finns. Även Åberg & Lenz-Taguchi (2018) betonar att arbetet med barnens sommaruppdrag kan förbinda och sprida barnens olika intressen och upptäckter i gruppen. Sommaruppdraget finns tillgängligt i miljöerna under hela dagarna vilket blir ett sätt att rikta

barnens blick emot det valda området. På så sätt kan barnen involveras i varandras intressen och projektet kan komma igång.

Förskollärarna belyser att projektet ska genomsyras i alla miljöer. Som tidigare nämnts av Sandberg, Lillvist & Ärlemalm-Hagsér (2018) i bakgrunden är miljön viktig och ska vara utmanande, uppmuntrande och utvecklande. Även här krävs ett medvetande hos de verksamma förskollärarna där de riktar barnets blick mot miljön med hjälp av material och hur de organiserar miljön efter barnens behov och intresse. Förskollärarna pratar även om materialets betydelse för att projektet ska hålla sig levande i verksamheten. Detta får oss att fundera på pedagogernas förhållningssätt och dess betydelse för undervisning i det projekterande arbetet. Hur pass mycket påverkar det barnens undervisning och lärande? Vi tycker oss se att pedagogernas förhållningssätt har stor påverkan. Genom att förskollärarna medvetet riktar barnets blick möjliggörs ett lärande. Genom att omedvetet rikta blicken menar vi att en engagerad förskollärare säkerligen gör detta utan att reflektera över det. Genom att se på händelser med en annan blick öppnas även möjligheter istället för problem vilket även Åberg & Lenz-Taguchi (2018) skriver.

Alnervik & Kennedy (2013) belyser att ett projekterande arbetssätt bygger på barnens processer både enskilt och i grupp. Det framkommer att förskollärarna inte pratar mycket om hur de tänker kring det enskilda barnet/gruppens förändrande kunnande. Är det svårare med de yngre barnen? Vad kan göras för att skapa bättre förutsättningar? Vi upplever att den litteratur och forskning vi får till oss på förskolan ofta riktar sig till dem lite äldre barnen, och vi önskar att själva omsätta den till de yngre barnen i praktiken. Förskollärarna talar om de spontana aktiviteterna som sker dagligen och är viktigt att ta vara på med de yngsta barnen.

Sheridan & Williams (2018) skriver att undervisning kan ta sig olika uttryck beroende på innehåll och barn. Det framkommer i resultatet att det kan bli tydligt i ett projekterande arbetssätt där pedagogerna tillämpar undervisning genom att de med hjälp av miljön och ett sommaruppdrag riktar barnens uppmärksamhet samt att upprepning är viktigt med de yngsta barnen. Engagerade och medforskande pedagoger behövs för att inte missa de tillfällen som ges i spontan undervisning. Pramling-Samuelsson (2018) skriver att det krävs en lyhördhet för barnens signaler och en förmåga att anpassa undervisningen efter de yngsta barnen. Jonson et. al (2017) anser att det är graden av medvetenhet hos pedagogen som avgör hur mycket spontan undervisning som sker.

Barns möjligheter till lärande i ett projekterande arbetssätt

Alnervik & Alnervik (2017) skriver om att en fördjupning av processer innebär en förståelse av hur det projekterande arbetet kan gestaltas. Här beskriver förskollärarna att de ser ett fördjupat lärande när projektet fortlöper under en längre tid. De menar att när allt hänger ihop och det finns en röd tråd uppstår ett annat intresse hos barnen samt att lärandet expanderas och utvecklas. Förskollärarna talar om ett lustfyllt lärande och att de väver in delarna från läroplanen tillsammans med barnens intresse. Vi ställer oss här frågan om det är samma sak som den medvetna målstyrda undervisningen som Skollagen beskriver. Även Lind (2010) talar om att barn och pedagoger gemensamt utforskar läroplansmålen samtidigt som de lyssnar in det okända som inte är färdigtänkt. Det målrelationella lärandet framkommer tydligare i det projekterande arbetet, men i resultat framkommer det att förskollärarna talar mycket om att få in alla mål från läroplanen. Här kan vi se att det uppstår en problematik med den undervisning som definieras som målstyrd då förskollärarna talar om att läroplanens mål ska vara levande i projektet och miljön. Med de yngre barnen säger förskollärarna att det handlar om att få använda sina sinnen och interaktionen, mellan barn, pedagoger och miljö och att genom ett projekterande arbetssätt blir det lättare att synliggöra barnens lärprocesser. Förskollärarna hänvisar till att barnen lär sig genom att använda sig av en hundraspråkighet vilket expanderar lärandet på flera olika sätt. Nilsson, Lecusay, Alnervik & Ferholt (accepterad för publikation) belyser att undervisning ofta kopplas samman med en verbal kommunikation, men i ett projekterande arbetssätt anser de att hundraspråkigheten blir minst lika viktig. Detta visar sig i resultatet då förskollärarna talar om arbetet i projektet där de belyser vikten av olika didaktiska val och att barnen ska få möjlighet till lärande i olika former där det inte enbart fokuseras på förmedlingspedagogik. Vidare belyser förskollärarna vikten av upprepning för barns lärande. Här är vår erfarenhet att många pedagoger kan ha svårt för att stanna upp, utan istället vill komma vidare i projektet. Genom att vi synliggör upprepning som undervisningsmetod, är vår förhoppning att fler ska känna sig bekväma med att sakta ner tempot och låta barnen få utforska och prova om och om igen. Åberg & Lenz-Taguchi (2018) skriver om vikten av att kunna sänka tempot och ge värde åt att få iakttä, vilket även vårt resultat visar. Dock är detta inte helt oproblematiskt då undervisning definieras som målstyrd. Det framgår i studien att de yngre barnen lär sig genom interaktion med uppmuntrande pedagoger. Det sker en kommunikation med både barn, pedagoger och miljön. Vi kunde även se att förskollärarna använde sig av att rikta blicken i videoobservationerna genom att materialet var väl genomtänkt och genomsyrate miljöerna. I videoobservationerna ser vi tillåtande och

uppmuntrande pedagoger som kommunicerar med barnen och sätter ord på vad de gör. Vi kan se att undervisning sker genom kommunikation på olika sätt. Förskollärarna talar om vikten av en gynnsam miljö och att kunna se och tillsätta mer material vid behov. Vi tänker att miljön används genom att den riktar barnens uppmärksamhet mot något specifikt, vilket i detta fall är projektet med papper. Barnen i videoobservationerna får i sitt eget tempo utforska pappret om och om igen, undervisning sker genom upprepning. Vi ser även att det blir ett expanderat lärande genom att de får möta olika sorters papper.

Förskollärarnas syn på undervisningsbegreppet i ett projekterande arbetssätt

Som Catucci (2017) beskriver i bakgrunden finns en osäkerhet kring undervisningsbegreppet vilket framkommer i vårt resultat. Som tidigare nämnts träder nya läroplanen i kraft i juli 2019 där undervisning har förtydligats. Till exempel ska undervisningen syfta till barns utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden (SKOLFS 2018:50). Eftersom både de intervjuade och forskning belyser vikten av att ta till vara på spontana aktiviteter samt att vad förskollärarna väljer att rikta blicken emot har betydelse för lärande anser vi att det blir viktiga undervisningsmetoder med de yngsta barnen. Att upprepning är en viktig del av de yngsta barnens undervisningsmetod framkom i resultatet. I intervjuerna framkommer att några pedagoger känner att undervisning och lärande är väldigt lika samt att undervisning och lärande sker i spontana aktiviteter. Vi upplever att osäkerheten kring undervisning beror på att den kan definieras som målstyrd och förskolan har strävansmål i läroplanen. Skolverket (2018) talar om att undervisning i förskolan inte handlar om ämnesundervisning utan om att lära sig i det vardagliga, både planerat och spontant. Begreppet upplevs både som en utmaning, men även spännande enligt förskollärarna. Undervisningen ska utgå från läroplanen och vara genomtänkt och målstyrd men undervisningen behöver omsättas i andra former med de yngsta barnen. Resultatet visar att det kan ske genom kommunikation, rikta blicken, spontana aktiviteter samt upprepning. Det blir undervisningsmetoder som expanderar lärandet. Björklund & Pramling Samuelsson (2018) framställer lärande som ett resultat av vad barnen erfart, eller som ett förändrat kunnande, ett expanderat lärande. Några av de intervjuade förskollärarna kan associera till skola och förmedlingspedagogik, vilket stöds av Nilsson, Lecusay & Alnervik (2018a) som belyser att många inom förskolan upplever detsamma. Sheridan & Williams (2013) menar att undervisning inte ska vara en fråga om förmedling utan handla om att skapa lärande. Förskollärarna uttrycker att det blir undervisning när pedagogerna är medforskande och ställer

frågor, det vill säga att det sker undervisning genom kommunikation. Medvetenhet om att vara en del av skolväsendet beskrivs som en komponent för att det ska bli undervisning. Skollagen (2010:800) definierar undervisning som en målstyrd process som syftar till utveckling och lärande. Förskollärarna menar även att undervisning sker i kommunikationen om pedagogen har en medveten avsikt med hur de kommunicerar med barnen. De menar att lärandet pågår hela tiden i barnet medan de tänker att det blir undervisning i interaktionen mellan barn och pedagog. Pramling Samuelsson (2018) menar att undervisningens syfte är att ge barnen en likvärdig grund inför skolan. Förskollärarna belyser att de har fått en klarare bild av undervisningsbegreppet genom att läsa litteratur och samtala med sina kollegor. De anser att det sociala samspelet är viktigt, det relationella. Pramling, Doverborg & Pramling Samuelsson (2017) anser att det krävs en lyhördhet för barnens signaler vid undervisning samt att det krävs en interaktion mellan barn och pedagog. Något som förskollärarna anser är positivt med undervisningsbegreppet är att det kan tänkas bidra till att höja förskolans status vilket Sheridan & Williams (2018) styrker i sin forskning. Dock behöver det finnas en medvetenhet för att undervisningsmetoderna sker under andra former med de yngsta barnen. Studiens resultat visar på att undervisning förekommer i förskolan men att det inte alltid benämns som undervisning. Beror det bara på en ovana eller påverkas det av att vi i det projekterande inte arbetar målstyrt. Även Pramling Samuelsson, Jonsson & Williams (2017) menar att undervisningsbegreppet upplevs som kravfyllt och inte så självklart att använda.

Projekt eller projekterande står inte skrivet i den nya reviderade läroplanen (SKOLFS 2018:50) men kan tydligt relateras till. Det står i den kommande läroplanen att genom ett temainriktat arbetssätt kan barnens lärande bli mångsidigt och sammanhängande samt att utbildningen ska ta tillvara barnens egna erfarenheter, behov och vad de visar intresse för. Detta får oss att fundera över hur verksamma förskollärare kan komma i kontakt med begreppet projekterande då det inte nämns i styrdokumentet? Behöver begreppet försvaras och förklaras och kan det implementeras i förskolan?

Metoddiskussion

Vi anser att vårt val av metod besvarade vårt syfte men vi hade velat göra observationer på fler förskolor för få ett bredare perspektiv. På grund av tidsbrist under vår studie gjordes en minietnografisk studie. Vi upplevde att vi fick en bred och varierad data trots tidsbristen. Vår tilltänka plan var att intervjua en förskola samt göra videoobservationer där. Efter godkännande av förskolechef samt pedagogerna skedde ett besök en vecka innan påbörjandet av studien. Förskolan videoobservationerna skedde på var känd för oss och vi hade kontakt med pedagogerna innan. Ett informationsbrev sammanställdes och samtyckeskrav för barn samt vuxna hängdes upp på barnens hyllor. Dock märkte vi att det var svårt att få in många samtyckeskrav eftersom det var precis under inskolningen och familjerna hade fått mycket information och blanketter i övrigt.

Vi var där och studerade miljöerna samt lärde känna pedagogerna och lämnade informationsbrev och samtyckesblanketter. De hade pågående inskolningar och flera barn var ledsna och inte trygga än. Efter förfrågan bestämdes att pedagogerna på avdelningen skulle filma för att sedan vidareförmedla filmerna till oss på grund av att barnen inte skulle bli oroliga och ledsna. Skulle det blivit ett annat resultat om vi själva varit på fältet och observerat? Det hade nog sett annorlunda ut om vi varit på plats. Många faktorer kunde påverkat och ändrat resultatet. Pedagogerna hade kanske handlat annorlunda och känt att de haft mer krav på sig. Barnen kunde störts av vår närvaro och gråtit, vilket hade gett konsekvenser och eventuellt medfört att pedagogerna hade fått agera på ett annat sätt. Samtidigt kan man tänka att det blivit en mer äkta observation eftersom vi varit på plats och själva observerat, nu har vi fått ta del av de filmer som pedagogerna valt att delge oss. Dock kände vi ur ett etiskt perspektiv att barnens trygghet gick först. Hade det blivit ett annat resultat om det gjorts videoobservationer på alla förskolorna under deras projekt? Hade det skapat en bredare bild av undervisning i projekterande arbetsätt? Det är mycket möjligt, men vi kände iallafall att vi fick en djupare förståelse för undervisningen genom den förskolan som var i fokus under videoobservationerna. När videofilmerna var insamlade och analysarbetet påbörjat så färdiggjordes intervjuguiden. Efter intervjun med de två förskollärarna kände vi att det behövdes mer material som kunde gynna vår studie, vilket vi var medvetna om och det framkom även vid analysarbetets start. Vi bokade då in intervjuer på två andra förskolor i samma område. Tanken var även att observera men på grund av tidsbegränsning fick vi tänka om. Materialet blev nu bredare och vi fick ett djup. Intervjuerna var semistrukturerade och blev ett lugnt samtal vilket kändes tryggt både för oss och de intervjuade. Genom semistrukturerad

intervjuguide blev det mer öppna frågor och det skapas möjlighet att ställa följdfrågor samt att kunna ställa frågorna i den ordningen som passade bäst. Vi kunde leda tillbaka in på ämnet om fokus tappades. Det blev en bra intervjuguide då vi kände att förskollärarna var trygga nog att svara precis som de ville.

Ett annat genomtänkt val var att dela in vårt datamaterial efter olika områden. Vi använde oss av våra forskningsfrågor för att få fram det relevanta för resultatet. Genom att dela in materialet efter våra forskningsfrågor blev det en djupare analys. Genom analysen upptäcktes ytterligare en forskningsfråga som framkom tydligt i vårt resultat och som blev det sista området.

Det har förekommit en diskussion mellan oss båda om vår intagna forskarroll eftersom vi är verksamma i förskolan i skrivande stund. Det är en viktig faktor som vi tror har gynnat och berikat vår studie på flera olika sätt.

Slutsats

Undervisning kan ske både spontant och planerat under hela dagen i en interaktion mellan pedagoger, barn och miljö i ett projekterande arbetssätt. Dock krävs en medvetenhet hos pedagogerna som kan förstärkas genom att de blir mer bekanta med undervisningsbegreppet och dess innebörd. Med de yngre barnen säger förskollärarna att det handlar om att arbeta hundrastråkligt. Vi ser att undervisning sker i det projekterande genom kommunikation, upprepning, spontana aktiviteter, samt att rikta barnets blick och låta projektet expandera utifrån barnens intresse. Dock uppstår det ett problem, eftersom skollagen definierar undervisning som en målstyrd process. Vilket väcker tankar, är det undervisning som sker i det projekterande när förskollärarna arbetar målrelationellt? Vi menar att det är undervisning och begreppen kan användas som en undervisningsmetod med de yngsta barnen i det projekterande arbetet. Det framkommer ett behov av kompetensutveckling kring undervisning med de yngsta barnen och dess betydelse för att öka kvalitén. Vår förhoppning är att vår forskning kan bidra till att utveckla och förstå undervisning med de yngsta barnen i det projekterande arbetet samt att komma ifrån det stela läroplanstänkande som Lind (2010) skriver om.

Vidare forskning

Det skulle vara intressant att göra en längre studie inom området där studien pågår under en längre period för att få ett större djup. Genom att vår studie utförts på förskolor som arbetar Reggio Emiliainspirerat skulle det kunna forskas vidare om hur undervisning kan tillämpas och förstås inom andra pedagogiska inriktningar. Dessa tankar väcktes under studiens gång. Vi har även funderat över olika risker. Kan undervisning bli för fokuserad och målstyrd för förskolan vars läroplan bygger på strävansmål? Hur ska vi som arbetar projekterande förhålla oss till det faktum att skollagen framställer undervisning som en målstyrd process? Eller är det så att projekterande arbetssätt är mer målstyrt än vad vi först tänkt, då flera aspekter av det som beskrivs som undervisning finns med i projekterande med de yngsta barnen?

Referenser

- Alnervik, K. & Alnervik, P. (2017). *Pedagogiskt ledarskap och kollegialt lärande i förskolan*. (Första upplagan). Stockholm: Liber.
- Alnervik, K. & Kennedy, B. (2013). Pedagogista. I M. Colliander, L. Strähle & C. Wehner-Godée (red.). *Om värden och omvärlden: pedagogik i praktik och teori med inspiration från Reggio Emilia*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.
- Catucci, E. (2017). De yngsta barnens meningsskapande: om undervisningspraktiker i förskolan. I Anders Garpelin & Anette Sandberg, red: *Barn och unga i skola och samhälle*, s 52–82. Mälardalen Studies in Educational Sciences No. 31.
- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Johanneshov: MTM.
- Dahlgren, L.O. & Johansson, K. (2009). Fenomenografi. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber.
- Eidevald, C. Videoobservationer (2015). I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Elfström, I. (2013). *Uppföljning och utvärdering för förändring: pedagogisk dokumentation som grund för kontinuerlig verksamhetsutveckling och systematiskt kvalitetsarbete i förskolan*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2013. Stockholm.
- Eriksson, A. (2014). Förskollärarens förtydligade ansvar- en balansgång mellan ett demokratiskt förhållningssätt och att utöva yrkeskunskap. *Nordic Early Childhood Education Research Journal*, 7 (6) , 1-17.
- Fredriksen, B.C. (2015). *Förstå med kroppen: barns erfarenheter som grund för allt lärande*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Giudici, C. & Rinaldi, C. (2006). *Att göra lärandet synligt: barns lärande - individuellt och i grupp*. Stockholm: Stockholms Universitets förlag.
- Jonsson, A. Williams, P. & Pramling Samuelsson, I. (2017). Undervisningsbegreppet och dess innebörder uttryckta av förskolans lärare. *Forskning om undervisning och lärande*, 1(5). S. 90–109.
- Lalander, P. (2015). Observationer och etnografi. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Lind, U. (2010). *Blickens ordning: bildspråk och estetiska lärprocesser som kulturform och kunskapsform*. Stockholm: Institutionen för didaktik och pedagogiskt arbete, Stockholms universitet.
- Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Nilsson, M., Lecusay, R. & Alnervik, K. (2018). a. Undervisning i förskolan: Holistisk förskoledidaktik byggd på lek och utforskande. *Utbildning & Demokrati*, 27(1): 9–32.
- Nilsson, M., Lecusay, R., Alnervik, K. & Ferholt. b. (accepterad för publikation). Iscensätta undervisning: Målrelationellt lärande i förskolan. *Tidskriften Barn*.

- Pramling Samuelsson, I. (2018). Grunden för ett livslångt lärande. *Förskoletidningen*. Hämtad 2018-05-12 från <http://forskoletidningen.se/1-2018/grunden-ett-livslangt-larande>.
- Renblad, K. & Brodin, J. (2012). Kvaliteten i förskolan påverkar barns välbefinnande. Några förskolechefers syn på den nya läroplanen och kvalitet i förskolan. *Socialmedicinsk tidskrift* 4–5.
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). Att analysera kvalitativt material. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Rinaldi, C. (2006). In dialogue with Reggio Emilia: Listening, researching and learning. New York: Routledge.
- Roos, C. (2014). Att berätta om små barn- att göra en minietnografisk studie. I A. Löfdahl, M. Hjalmarsson & K. Franzen (Red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber.
- Sandberg, A. Lillvist, A. & Ärlemalm-Hagser. (2018) Undervisning i olika lärmiljöer i förskolan. I S. Sheridan & P. Williams. (red.). *Undervisning i förskolan [Elektronisk resurs]: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.
- SFS (2010:800). Skollagen. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Sheridan, S., Sandberg, A., & Williams, P. (2015). *Förskollärarkompetens i förändring*. Lund: Studentlitteratur
- Sheridan, S. & Williams, P. (red.) (2018). *Undervisning i förskolan [Elektronisk resurs]: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. (Ny, rev. Utg.). Stockholm: Fritzes.
- SKOLFS 2018:50 Hämtad 2018-09-01 från <https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-for-forskolan/reviderad-laroplan-for-forskolan>
- Smidt, S. (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, P. & Ahrne, G. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Säljö, R. (2011). Forssell, A. (red.). *Boken om pedagogerna*. (6., [omarb.] uppl.) Stockholm: Liber.
- Säljö, R. (2014). Lundgren, U.P., Säljö, R. & Liberg, C. (red.). *Lärande, skola, bildning: [grundbok för lärare]*. (3., [rev. och uppdaterade] utg.) Stockholm: Natur & kultur.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2018). *Lyssnandets pedagogik: etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. (Andra upplagan). Stockholm: Liber.

Bilaga 1

Informationsbrev

Hej!

Vi är förskollärostudenterna som läser distans på Jönköping University samtidigt som vi arbetar på förskola i Norrköpings kommun. Vi ska nu göra vårt examensarbete. Detta är en del av vår utbildning till förskollärare. Vi har valt att fokusera på undervisning i projektarbete med de yngsta barnen och vill därför observera förskollärarens projektarbete med barnen i förskolepraktiken. Vi kommer att vara här på avdelningen och observera verksamheten under förmiddagarna Datum). Observationen innebär att vi kommer att titta på hur förskollärarna arbetar med undervisning och vi kommer att filma samt föra anteckningar.

All information som genereras kommer att anonymiseras vilket garanterar att ditt barn inte kan bli identifierat. Vi kommer alltså inte att nämna var vi är, några namn eller ta upp andra detaljer som på något sätt kan avslöja vart vi har varit. Utefter de forskningsetiska principerna ska vårdnadshavare lämna sitt samtycke då barn ingår i en studentstudie. Därför ber vi er att skriva på pappret och lämna in det till förskollärarna senast tisdagen 28/8. Vill du av någon anledning att ditt barn INTE ska vara delaktig i denna observation ber vi er att meddela detta till förskollärarna här på avdelningen.

Vill ni kontakta oss går det bra på mail: karin1.wallin@norrkoping.se eller madeleine.fahlstrale@norrkoping.se

TACK på förhand!

Med vänliga hälsningar

Madeleine Fahlstråle & Karin Wallin

Bilaga 2

Samtycke för vuxen till deltagande i studentforskning

Förskolläraryrket – Examensarbete

Madeleine Fahlstråle och Karin Wallin genomför en studie i kursen Examensarbete inom ramen för förskolläraryrket vid Jönköping University. Övergripande fokus i studien är att undersöka pedagogiska och didaktiska frågor rörande förskolans policy och praktik. Mer specifikt handlar denna studie om att synliggöra hur undervisning kan förstås i projektarbete med de yngsta barnen. Detta genom att observera genom att filma och anteckna förskolläraren i projektarbetet samt ha gruppintervjuer med förskollärarna.

Madeleine och Karin genomför denna studie i syfte att (a) bidra till kunskap om förskolan och dess verksamhet; (b) få erfarenhet av att genomföra empirisk forskning inom utbildning och undervisning; och (c) fullgöra kraven för att bli examinerad från förskolläraryrket på Högskolan för Lärande och Kommunikation vid Jönköping University.

Om du accepterar att delta i denna studie kommer du att bli tillfrågad om att delta i följande aktiviteter:

- Bli observerad av studentforskaren när han/hon deltar i ordinarie förskoleaktiviteter.
- Interagerar med studentforskarna i vardagliga förskoleaktiviteter.

All information som genereras kommer att anonymiseras vilket garanterar att du inte kan bli identifierad. Dessutom kommer all information som genereras förvaras på ett säkert sätt som förhindrar att det försvinner t ex genom stöld.

Du har din fulla rätt att avbryta deltagande samt ta tillbaka samtycke när som helst och utan några påföljder.

Om du har frågor gällande den här undersökningen och/eller ditt deltagande, vänligen kontakta kursansvarig, Karin Alnervik (karin.alnervik@ju.se) eller examinator, Ann Ludvigsson (ann.ludvigsson@ju.se)

Om du accepterar att delta, vänligen skriv under nedan.

Deltagarens kontaktinformation, telefon och/eller email: _____

_____
Datum

_____
Deltagarens signatur

_____
Studentens namn

_____
Namnförtydligande

_____
Namnförtydligande

Bilaga 3

Samtycke för minderårig att delta i studentforskning

Förskolläraryrket – Examensarbete Ht-18

JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Education and
Communication

Madeleine Fahlstråle och Karin Wallin genomför en studie i kursen Examensarbete inom ramen för förskolläraryrket vid Jönköping University. Övergripande fokus i studien är att undersöka pedagogiska och didaktiska frågor rörande förskolans policy och praktik. Mer specifikt handlar denna studie om att synliggöra hur undervisning kan förstås i projektarbete med de yngsta barnen. Detta genom att observera genom att filma och anteckna förskolläraren i projektarbetet samt ha gruppintervjuer med förskollärarna.

Madeleine och Karin genomför denna studie i syfte att (a) bidra till kunskap om förskolan och dess verksamhet; (b) få erfarenhet av att genomföra empirisk forskning inom utbildning och undervisning; och (c) fullgöra kraven för att bli examinerad från förskolläraryrket på Högskolan för Lärande och Kommunikation vid Jönköping University.

Om du accepterar att ditt barn får delta i denna studie kommer ditt barn att bli involverad i en eller flera av följande forskningsaktiviteter i förskolans lokaler:

- Bli observerad av studentforskaren när han/hon deltar i ordinarie förskoleaktiviteter.
- Interagerar med studentforskarna i vardagliga förskoleaktiviteter.

All information som genereras kommer att anonymiseras vilket garanterar att ditt barn inte kan bli identifierat. Dessutom kommer all information som genereras förvaras på ett säkert sätt som förhindrar att det försvinner t ex genom stöld.

Du har din fulla rätt att avbryta ditt barns deltagande och därmed ta tillbaka samtycke när som helst och av vilken orsak som helst.

Om du har frågor gällande den här undersökningen och/eller ditt deltagande, vänligen kontakta kursansvarig, Karin Alnervik (karin.alnervik@ju.se) eller examinator, Ann Ludvigsson (ann.ludvigsson@ju.se)

Om du accepterar att ditt barn får delta, vänligen skriv under nedan.

Förälder/Vårdnadshavares kontaktinformation, telefon och/eller email: _____

_____
Datum

_____
Underårig deltagares namn

_____
Förälder/Vårdnadshavares namnförtydligande

_____
Förälder/vårdnadshavares signatur

_____
Studentens signatur

_____
Studentens namnförtydligande

Bilaga 4

Intervjuguide 1

JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Education and
Communication

Inledning

Vi kommer att spela in intervjun och allt kommer vara anonymt i studien. Inspelningen kommer att raderas när examensarbetet blivit godkänt. Syftet med den här intervjun är att vi vill ta del av din syn på undervisning med de yngsta barnen i ett projekterande arbetssätt. Vi kommer också att lyfta exempel från det vi har sett utifrån videoobservationerna och utifrån de exemplen diskutera hur det kan förstås som undervisning. Det finns inget rätt eller fel. Så känn dig fri att säga det du tycker och tänker.

Frågor

- Berätta hur du tänker när du planerar ett projektarbete för din barngrupp? Ge exempel på ett projektarbete.
- Berätta om din undervisning i ett projekterande arbetssätt.
- Vad innebär undervisning för dig i ett projekterande arbetssätt med barn i den här åldern?
- Vad lär sig barnen genom att arbeta projekterande?
- Vad anser du är skillnaden på undervisning och barns lärande?

Visar våra exempel från observationerna och be förskollärarna läsa och kommentera dem.

Exempel från observationerna:

- Hur tänker ni att undervisning kan påvisas i filmerna med pappersremsor och toarullar?
- Märker ni skillnad på färdigt och ofärdigt material?
- På vilket sätt stödjer materialet undervisningen?

Bilaga 5

Intervjuguide 2

JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Education and
Communication

Inledning

Vi kommer att spela in intervjun och allt kommer vara anonymt i studien. Inspelningen kommer att raderas när examensarbetet blivit godkänt. Syftet med den här intervjun är att vi vill ta del av din syn på undervisning med de yngsta barnen i ett projekterande arbetssätt.

Frågor

- Berätta hur du tänker när du planerar ett projektarbete för din barngrupp? Ge exempel på ett projektarbete.
- Berätta om din undervisning i ett projekterande arbetssätt.
- Vad innebär undervisning för dig i ett projekterande arbetssätt med barn i den här åldern?
- Vad lär sig barnen genom att arbeta projekterande?
- Vad anser du är skillnaden på undervisning och barns lärande?

Bilaga 6
Observationsverktyg
Barn

Pedagog

Vad gör barnet/barnen med materialet?	Vad säger barnet/barnen? Ord, gester, mimik, utrop...	Pedagogens tankar